

Estat del benestar, cicle vital i demografia

Crèdits

L'Observatori Social de "la Caixa"

Fundació Bancària
"la Caixa", 2021
Plaça de Weyler, 3
07001 Palma

DL: B 28893-2015

Comissariat de continguts:

Concepció Patxot

Edició:

Susana Alés

Traducció:

Jordi Palou
Teresa Guilleumes

Disseny de la coberta:

Estudio Javier Jaén

Disseny gràfic i maquetació:

Tramatica SL

La Fundació Bancària "la Caixa" no s'identifica necessàriament amb l'opinió dels autors d'aquesta publicació.

Sumari

3 Carta del president

4 Resum

5 Baròmetre

6 Indicadors de context general

10 Indicadors sobre economia intergeneracional

17 Articles

18 L'equitat entre generacions com a garantia del benestar social, per Gemma Abio, Concepció Patxot, Elisenda Rentería, Meritxell Solé i Guadalupe Souto

25 Per què les dones no aconsegueixen tenir el nombre de fills que diuen que volen?, per Alcía Adserà i Mariona Lozano

34 Entrevista

Antonio Cabrales: «Anem silenciosament cap a un estat del benestar diferent del que coneixem»

38 Ressenya

Una perspectiva intergeneracional de la crisi del coronavirus i el paper de les polítiques familiars, per Maria Cubel

41 Bones pràctiques

42 L'impacte de les prestacions de suport a la conciliació familiar i laboral de les dones

43 La revisió del contracte intergeneracional

44 El disseny de les prestacions per fill a càrrec: la importància de les deduccions fiscals reemborsables

45 L'efecte dels programes de jubilació anticipada sobre l'ocupació juvenil

46 Propostes per reduir la pobresa infantil

47 El programa CaixaProinfància

Carta del president

Isidre Fainé

President de la Fundació Bancària "la Caixa"

Em plau un cop més de presentar aquest nou *Dossier* de l'Observatori Social de la Fundació "la Caixa", que continua amb la tasca rellevant de difondre les reflexions més actuals per a conèixer millor els eixos de desigualtat que es manifesten en la societat espanyola.

Si considerem que la societat es manté unida gràcies a la dependència mútua entre generacions, i si tenim en compte com la millora constant de l'esperança de vida i la baixada de la taxa de fecunditat han alterat l'estructura per edats d'una manera probablement irreversible, estarem d'acord que el tema triat per a aquest *Dossier* no pot ser més oportú. En aquest sentit, és una molt bona notícia que la justícia intergeneracional formi part del debat sociopolític actual. Partint de l'estat del benestar com a context bàsic, sembla lògic demanar-nos quin impacte tindran les polítiques que es duen a terme en el conjunt del cicle vital.

Les polítiques de l'estat del benestar es manifesten en gran manera mitjançant transferències intergeneracionals, tant econòmiques com de temps, tenint cura els uns dels altres. Per això, el *Dossier* aborda amb una atenció especial tots dos tipus de transferències, amb el gènere com a eix central. Això permet fer un pas endavant en vincular l'estat del benestar amb el cicle vital i la demografia. Les anàlisis que presentem aquí mostren les relacions d'igualtat o de desigualtat entre generacions, sobretot als extrems del cicle vital. Clarament, les necessitats de consum i la capacitat d'obtenir rendes laborals varien al llarg de la vida de les persones, i s'han de produir ajustos compensatoris entre els grups d'edat per a equilibrar-les.

Hem de recordar que el cicle vital no és el mateix segons el gènere, per la qual cosa el *Dossier* aborda les transferències de temps que fan sobretot les dones a l'hora d'atendre i tenir cura de les persones al començament i al final de la vida. Així mateix, l'anàlisi de la taxa de fecunditat permet completar la visió de les diferències entre gèneres i generacions. Actualment a Espanya l'edat mitjana per tenir el primer fill és de 31 anys, i això fa que la taxa de fecunditat sigui una de les més baixes del món, una cosa que posa en perill la sostenibilitat de l'estat del benestar.

Gràcies a la diversitat i la complementarietat entre totes les seccions que el componen, aquest *Dossier* aconsegueix, un cop més, mostrar la visió global que caracteritza el treball fet a l'Observatori Social de la Fundació "la Caixa".

Resum

La transformació econòmica i tecnològica de les darreres dècades ha permès una expansió de l'estat del benestar i de les diverses prestacions socials. Al mateix temps, l'augment continu de l'esperança de vida i la caiguda de la taxa de fecunditat han alterat la piràmide de població. Com a resultat, l'estat del benestar actual ha d'afrontar un desequilibri creixent de recursos entre els diferents grups d'edat. En aquest context, el *Dossier* que us presentem evidencia la necessitat de valorar l'impacte de les polítiques de benestar sobre el conjunt del cicle vital.

L'article de Gemma Abio, Concepció Patxot, Elisenda Rentería, Meritxell Solé i Guadalupe Souto mostra que només durant l'edat activa es produeixen recursos. En canvi, en la infància i en la vellesa el consum supera l'activitat econòmica, i és per això que es genera l'anomenat dèficit del cicle de vida. Per finançar aquest dèficit, els mecanismes de reassignació de recursos són l'estalvi, les famílies i el sector públic.

L'article d'Àlicia Adserà i Mariona Lozano descriu la fractura a Espanya entre la fecunditat desitjada i l'assolida, ja que les dones continuen afirmant que volen tenir una mitjana de dos fills, mentre que la taxa de fecunditat del país és d'1,2 fills per dona. Els factors principals que provoquen aquesta diferència són les condicions adverses del mercat laboral, les dificultats per crear una llar, l'augment de la inestabilitat en les parelles i la manca de suport per facilitar la conciliació entre feina i família.

L'entrevista a Antonio Cabrales centra el debat en algunes característiques de l'estat del benestar que s'han de transformar per adaptar-se a la nova demografia. L'automatització creixent d'alguns sectors productius de l'economia origina canvis en l'estructura laboral que no tan sols comportaran una reducció dels llocs de treball, sinó que també polaritzaran el mercat laboral. El sistema educatiu ha de tenir un paper clau per esmortir els danys col·laterals d'aquestes transformacions.

Els dos llibres de la ressenya de Maria Cubel ofereixen perspectives complementàries sobre el paper de les polítiques familiars durant les etapes de deterioració econòmica. *An intergenerational audit for the UK (2020)* proporciona una anàlisi quantitativa de l'impacte causat per la crisi del coronavirus en les condicions de vida en una economia occidental avançada, la del Regne Unit, mentre que *Handbook of family policy (2018)* descriu les principals polítiques familiars de diversos països i moments temporals.

Finalment, les bones pràctiques que presenta aquest *Dossier* exemplifiquen la rellevància de les transferències de recursos per garantir el benestar de la població. Dins la Fundació "la Caixa", el programa CaixaProinfància persegueix promoure el desenvolupament socioeducatiu dels nens i adolescents de famílies en situació de pobresa relativa o extrema, a fi de millorar les seves oportunitats i trencar, així, la transmissió intergeneracional de la pobresa.

B

Sumari

6 Indicadors de context general

6 Visió global

10 Indicadors sobre economia intergeneracional

10 Economia intergeneracional i demografia

11 Economia intergeneracional i tipus de llars

12 Economia intergeneracional i mercat de treball

13 Economia intergeneracional i educació

14 Economia intergeneracional i polítiques socials

15 Economia intergeneracional i cura

16 Economia intergeneracional i mobilitat social

Vegeu més dades a
www.observatorisociallacaixa.org

Indicadors de *context general*

Selecció a cura

d'Anna Villarroya,

professora d'Economia Aplicada
Universitat de Barcelona

Aquest apartat ofereix un context general als altres indicadors i dades que presenta el Baròmetre.

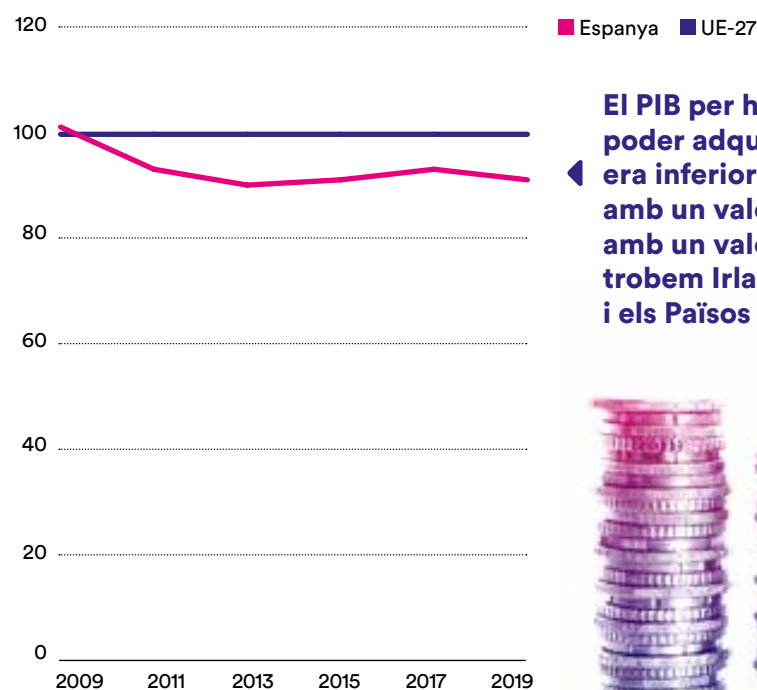
Així, a partir d'una sèrie d'indicadors bàsics i índexs sintètics sobre temes socials, demogràfics i econòmics, la secció proporciona una visió global i temporal de la situació d'Espanya en el context europeu i internacional.

Visió global

1. Nivell de desenvolupament econòmic

Producte interior brut per habitant en estàndard de poder adquisitiu
Espanya i UE-27 (des del 2020) = 100

El PIB per habitant en estàndard de poder adquisitiu d'Espanya l'any 2019 era inferior a la mitjana europea, amb un valor de 91. Entre els països amb un valor superior a la mitjana hi trobem Irlanda (193), Dinamarca (130) i els Països Baixos (128)

Font: Eurostat, 2021.

Les dades s'expressen en estàndard de poder adquisitiu; això permet eliminar les diferències en els nivells de preus entre països i facilita, per tant, una comparació del PIB que reflecteix més acuradament la capacitat econòmica dels ciutadans de cada país. El volum de PIB per habitant en

estàndard de poder adquisitiu s'expressa en relació amb la mitjana de la Unió Europea (UE-27), que pren el valor 100. D'aquesta manera, si l'índex d'un país és superior a 100, el nivell de PIB per habitant d'aquest país és més alt que el valor mitjà de la Unió Europea i viceversa.

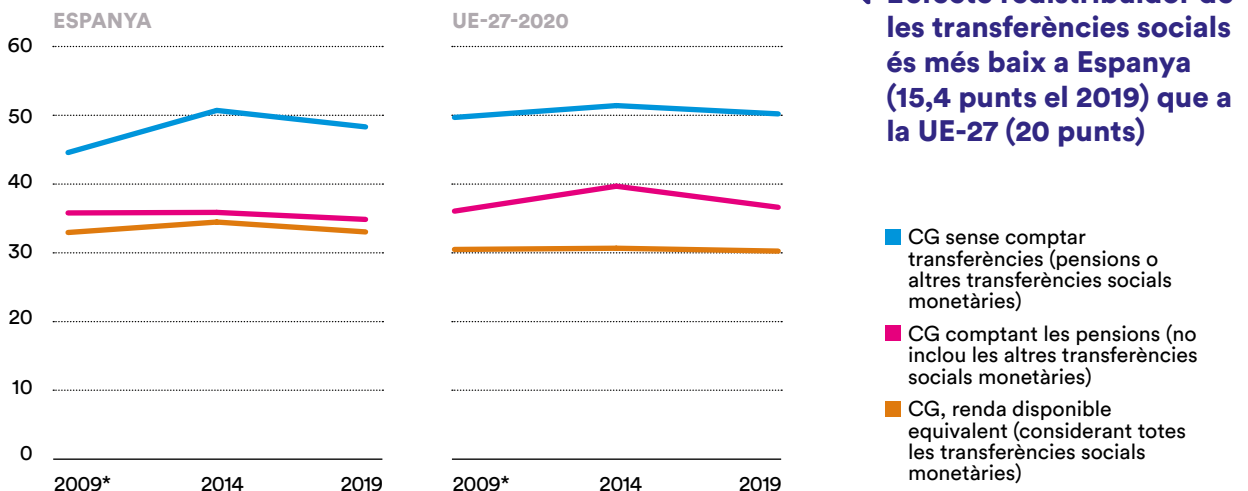

El **coeficient de Gini** mesura la desigualtat en la distribució de la renda. Per facilitar-ne la interpretació, els valors (del 0 a l'1) es multipliquen per 100, de manera que oscil·len entre 0 i 100. Un coeficient pròxim al zero indica una distribució més igualitària, mentre que un coeficient pròxim a 100 implica una elevada concentració de la renda en un nombre reduït d'individus i, per tant, una desigualtat més gran.

L'**indicador AROPE** de risc de pobresa i exclusió social recull una visió multidimensional de la pobresa i l'exclusió social que té en compte la població que es troba, com a mínim, en una d'aquestes tres situacions: 1) per sota del llindar de risc de pobresa; 2) amb privació material severa; 3) amb feines de baixa o nul·la intensitat a la llar.

2. Desigualtat en la distribució de la renda

Coeficient de Gini (CG)

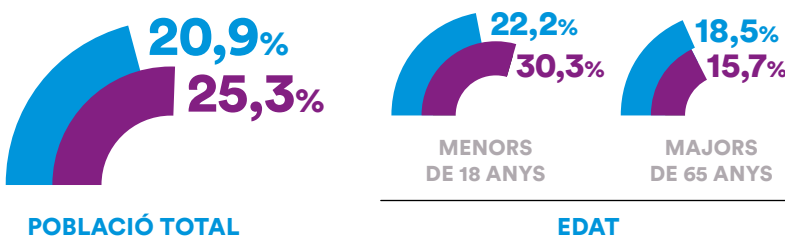

◀ **L'efecte redistribuïdor de les transferències socials és més baix a Espanya (15,4 punts el 2019) que a la UE-27 (20 punts)**

Font: Eurostat, 2021. / * Les dades fan referència a la UE-27 (2007-2013).

3. Persones en risc de pobresa i exclusió social

Indicador AROPE de risc de pobresa i exclusió social per grups d'edat, 2019
Espanya i UE-27-2020

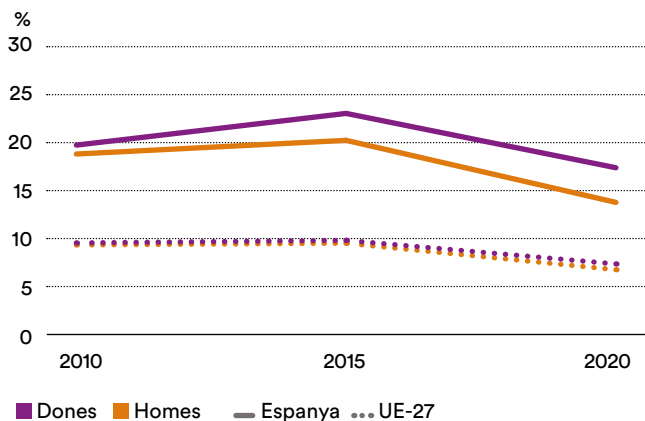
◀ **En el col·lectiu dels menors de 18 anys el percentatge de població en risc de pobresa i exclusió social és més alt, com també ho és la diferència respecte a la mitjana europea**

■ Espanya ■ UE-27-2020

Font: Eurostat, 2021.

4. Exclusió social del mercat de treball

Taxes de desocupació per sexe
Mitjana anual respecte a la població activa
Espanya i UE-27-2020

La taxa de desocupació dels homes ha baixat més que la de les dones al llarg del període 2010-2020

Font: Eurostat, 2021.

38,3%

38 de cada 100 joves espanyols (menors de 25 anys) estaven aturats el 2020, molt per damunt de la mitjana europea (16,8%).

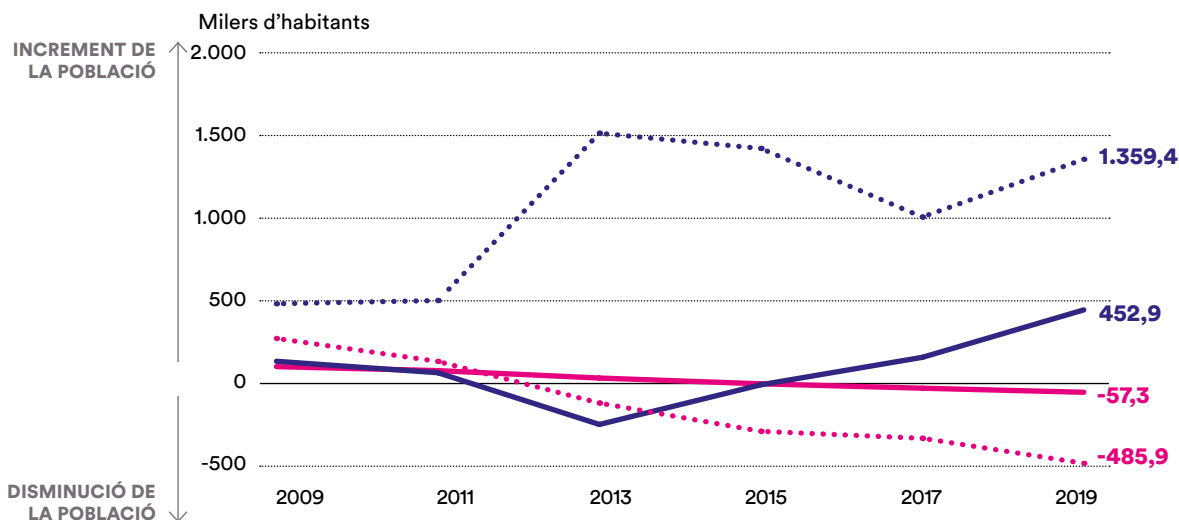
Taxa d'atur de llarga durada (en relació amb la població activa total), 2020:

Font: Eurostat, 2021.

5. Creixement o decreixement de la població

Canvi de la població per causes naturals (naixements i morts)
i per moviments migratoris (entrades i sortides)
Espanya i UE-27-2020

El 2019 la població espanyola va augmentar en 395.554 persones. Si no hi comptem els fluxos migratoris, la població hauria disminuït en 57.355 persones

■ Canvi de població per causes naturals
■ Canvi de població per moviment migratori
— Espanya ... UE-27

Font: Eurostat, 2021.

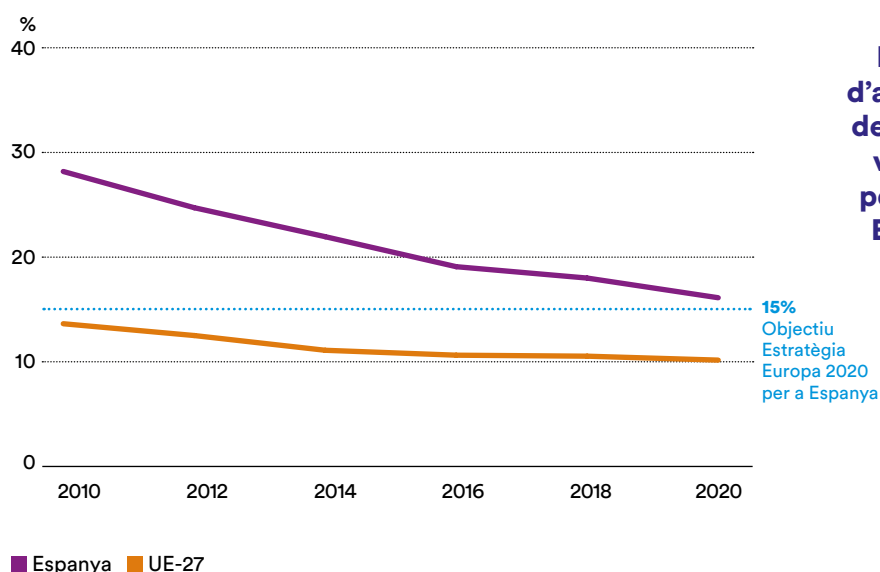

La taxa d'abandonament prematur de l'educació i la formació recull el percentatge de joves de 18 a 24 anys que tenen com a

nivell màxim d'estudis la primera etapa de l'educació secundària i que no segueixen cap mena d'educació o formació.

6. Limitacions a la formació de capital humà

Taxa d'abandonament prematur de l'educació i la formació Espanya i UE-27-2020

Abandonament prematur de la formació per sexe

11,6%

Percentatge de noies (de 18 a 24 anys) que havien abandonat prematurament l'educació o la formació (UE-27: 8,1%), 2020

20,2%

Percentatge de nois (de 18 a 24 anys) que havien abandonat prematurament l'educació o la formació (UE-27: 12%), 2020

Font: Eurostat, 2021.

Indicadors sobre *economia intergeneracional*

Aquesta secció presenta una sèrie d'indicadors clau sobre l'economia intergeneracional a Espanya.

La majoria d'aquests indicadors provenen d'Eurostat, l'oficina estadística de la Unió Europea, com també de l'Enquesta europea sobre la qualitat de vida i l'Eurobaròmetre especial sobre l'equitat, la desigualtat i la mobilitat intergeneracional.

Selecció a cura

d'Anna Villarroya,

professora d'Economia Aplicada

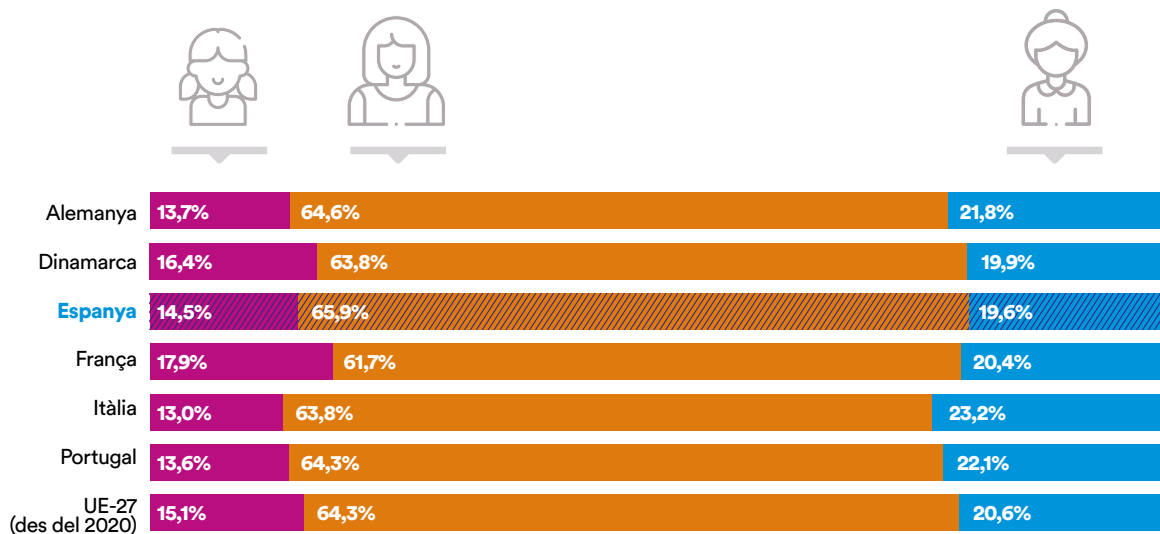
Universitat de Barcelona

Economia intergeneracional i demografia

1. Condicionants demogràfics

Població a 1 de gener, per grups d'edat, en percentatge, 2020

▲
19,6%

Percentatge de la població espanyola major de 65 anys, 1.456.916 persones més que l'any 2010. Aquest percentatge és molt semblant al d'altres països europeus, com ara Dinamarca (19,9%) o França (20,4%)

■ 0-14 anys ■ 15-64 anys ■ Més de 65 anys

Font: Eurostat, 2021.

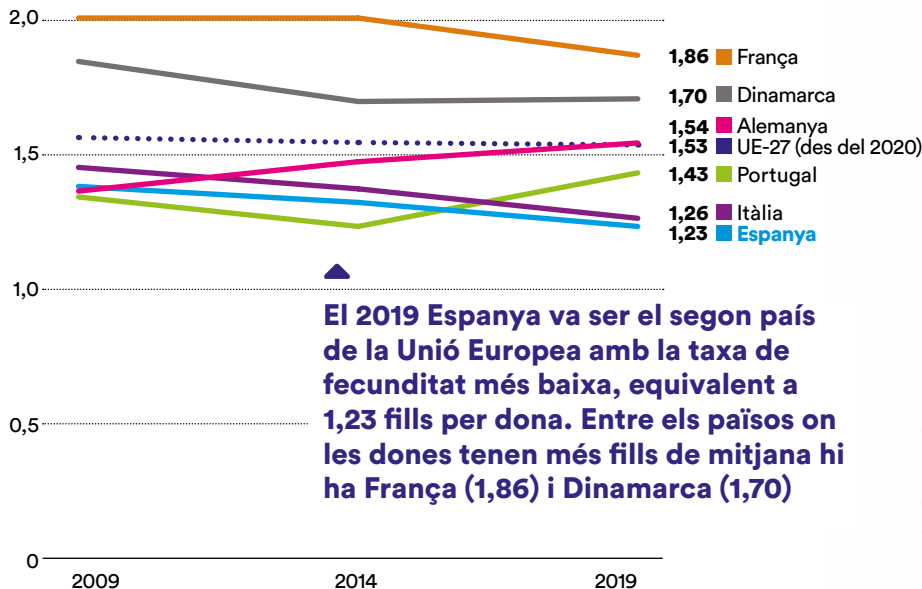

La taxa de fecunditat total representa la quantitat de fills que tindria una dona si visqués fins al final dels seus anys de fertilitat

i tingüés fills d'acord amb les taxes de fertilitat actuals específiques per edat.

2. Taxa de fecunditat

Nombre de fills per dona

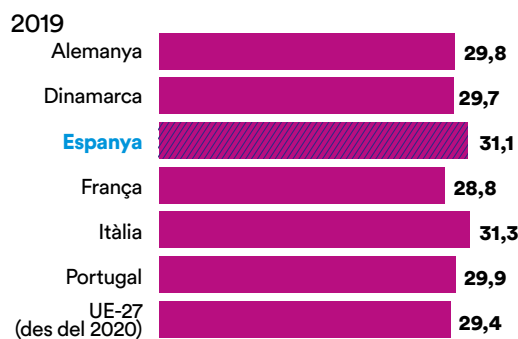

El 2019 Espanya va ser el segon país de la Unió Europea amb la taxa de fecunditat més baixa, equivalent a 1,23 fills per dona. Entre els països on les dones tenen més fills de mitjana hi ha França (1,86) i Dinamarca (1,70)

Font: Eurostat, 2021.

3. Edat mitjana a la qual les dones tenen el primer fill

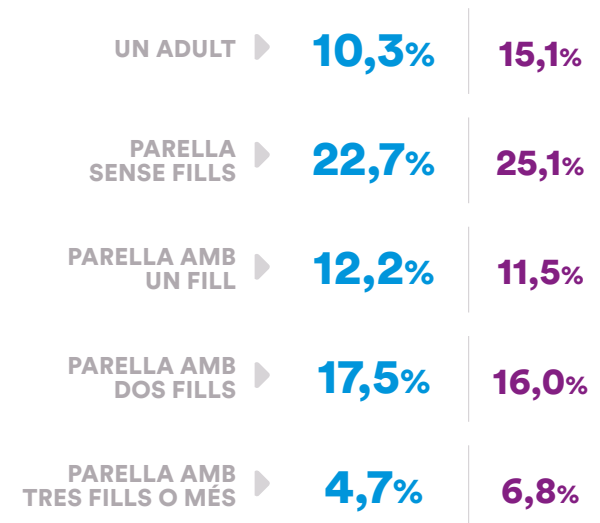

El 2019, de mitjana, les dones espanyoles va tenir el primer fill als 31,1 anys; juntament amb Itàlia (31,3 anys), són les dones de la Unió Europea que més endarrereixen la maternitat

Font: Eurostat, 2021.

4. Distribució de la població per tipus de llars

En percentatge, 2019

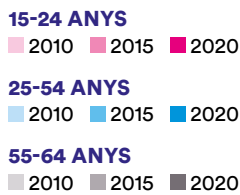
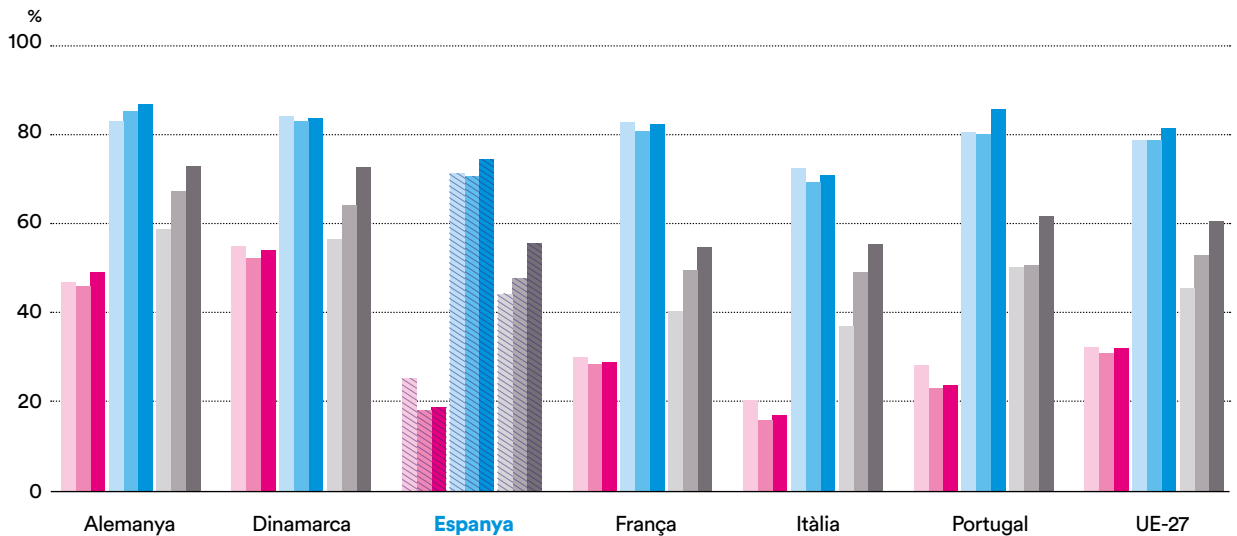

Espanya UE-27 (des del 2020)

Font: Eurostat, 2021.

5. Taxes d'ocupació de la població per edat

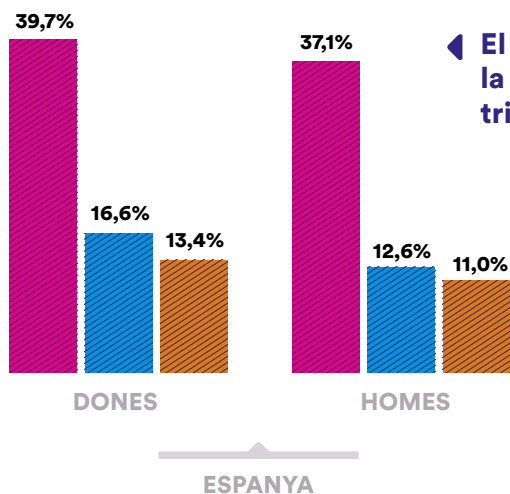
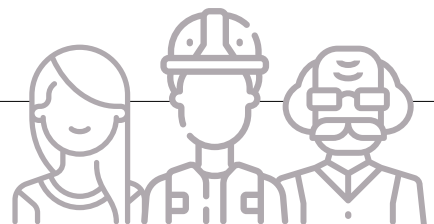

Al llarg del període 2010-2020, mentre que la taxa d'ocupació de la població espanyola més jove baixava (-6,5 punts percentuals), la dels majors de 55 anys augmentava (+11,2 punts)

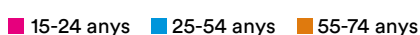
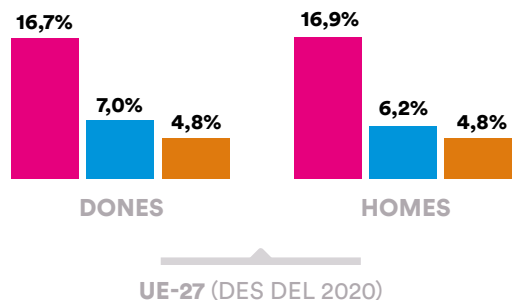
Font: Eurostat, 2021.

6. Taxa de desocupació

En percentatge, 2020

El 2020 la taxa de desocupació de la població espanyola més jove gairebé triplicava la dels més grans

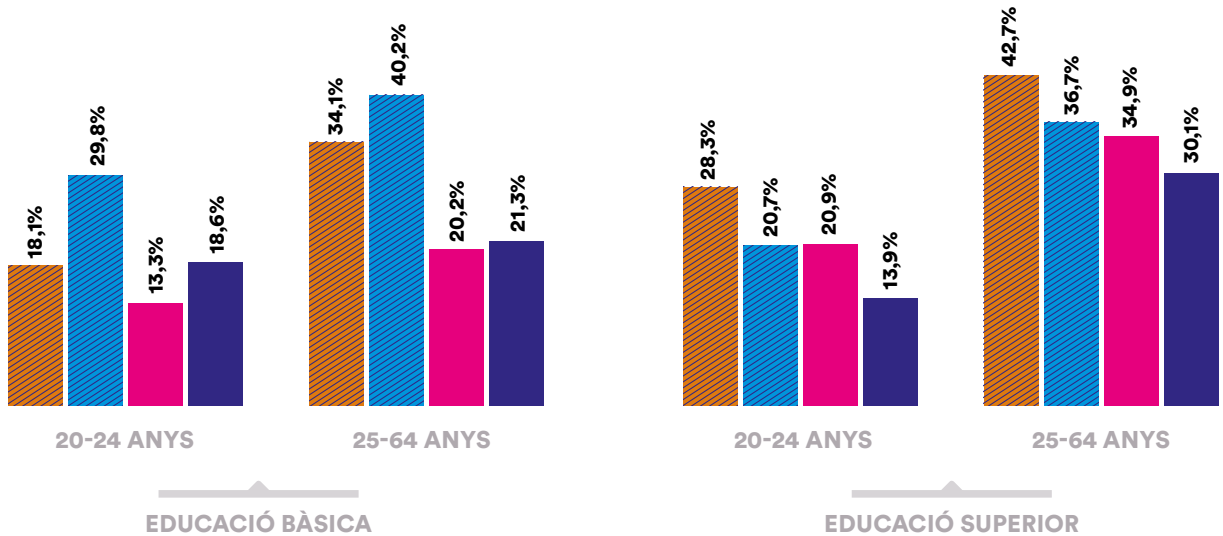

Font: Eurostat, 2021.

7. Percentatge de població amb educació bàsica i superior

Per grup d'edat, en percentatge, 2020

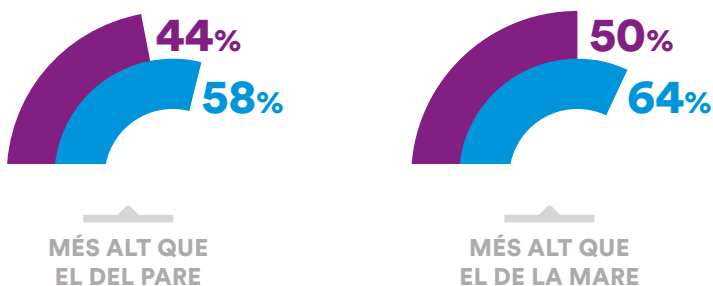
El 2020 la formació a Espanya estava molt més polaritzada que a la UE-27: la població espanyola més gran de 25 anys tenia estudis bàsics o bé estudis superiors. A la UE-27 el percentatge de població amb educació mitjana és superior en totes les franges d'edat

- Dones, Espanya
- Homes, Espanya
- Dones, UE-27 (des del 2020)
- Homes, UE-27 (des del 2020)

Nota: «Educació bàsica» comprèn l'educació inferior a la primària, l'educació primària i el primer cicle de l'educació secundària (nivells 0-2 ISCED de la Unesco). «Educació superior» equival a l'educació universitària i els cicles formatius de grau superior (nivells 5-8 ISCED de la Unesco).

Font: Eurostat, 2021.

8. Percentatge de persones que, el 2017, opinaven que el nivell educatiu més alt que havien aconseguit era...

- Espanya
- UE-27 (des del 2020)

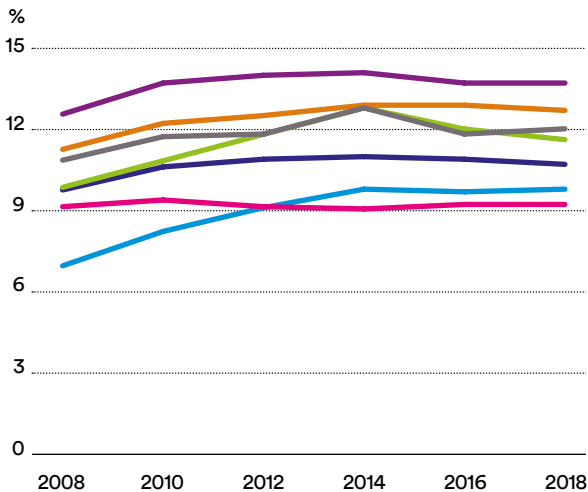
Font: Eurobaròmetre especial 471. *L'equitat, la desigualtat i la mobilitat intergeneracional*, 2018.

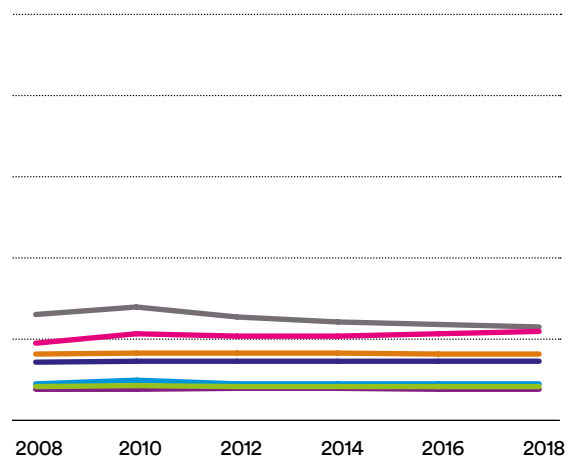
9. Participació en les prestacions de l'estat del benestar

Beneficis de protecció social, en percentatge del PIB

Transferències monetàries a la **gent gran** (pensions, entre altres)

Transferències monetàries a les **famílies** i als **joves** (ajudes familiars per fill, permisos parentals, etc.)

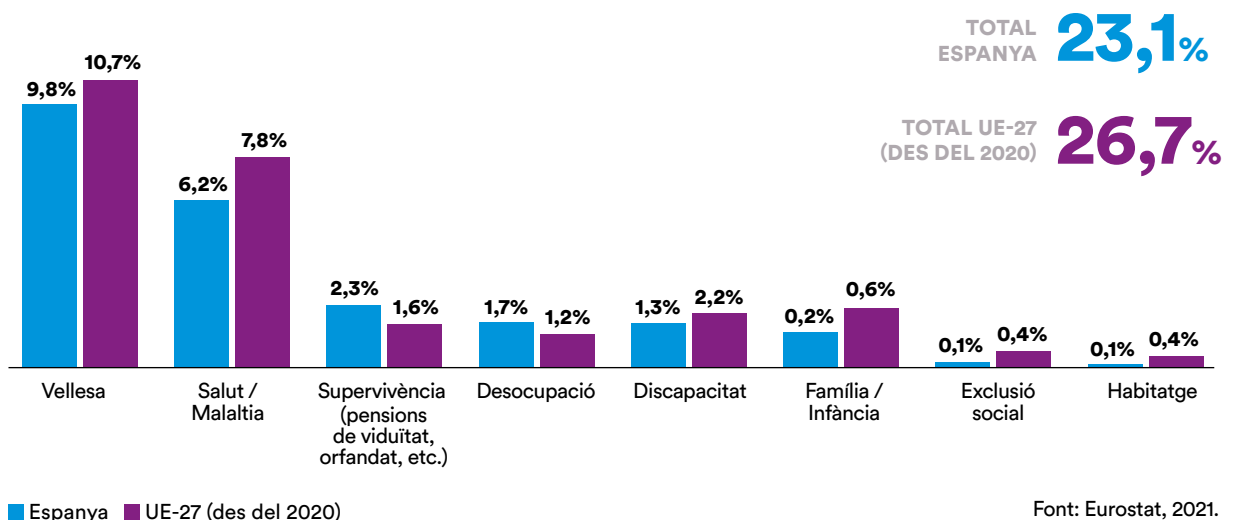
Al llarg del període 2008-2018, mentre que el pes de les prestacions de vellesa respecte al PIB va augmentar 3 punts a Espanya, el pes de les prestacions familiars es va mantenir al mateix nivell (UE-27 des del 2020: +1 punt i +0,1 punts, respectivament)

- Alemanya
- Dinamarca
- Espanya
- França
- Itàlia
- Portugal
- UE-27

Font: Eurostat, 2021.

10. Beneficis socials per programes

En percentatge del PIB, 2018

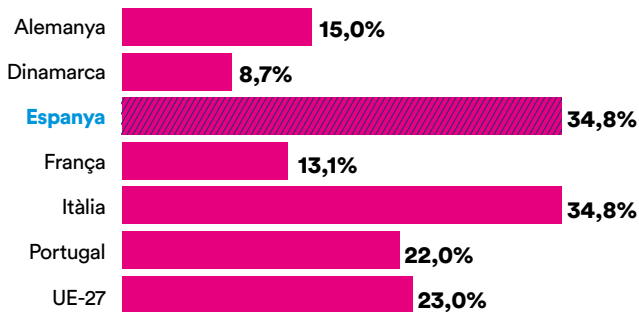
■ Espanya ■ UE-27 (des del 2020)

Font: Eurostat, 2021.

11. Solidaritat intergeneracional

Percentatge de persones majors de 65 anys que tenen cura dels seus nets de manera regular, 2016

El 2016, el 35% de les persones espanyoles majors de 65 anys havien tingut cura regularment dels seus nets, 12 punts per damunt de la mitjana europea

Font: Enquesta europea sobre la qualitat de vida, 2016.

Percentatge de persones més grans de 75 anys que van rebre diàriament la visita d'un familiar o amic

Espanya, 2015

33,5%

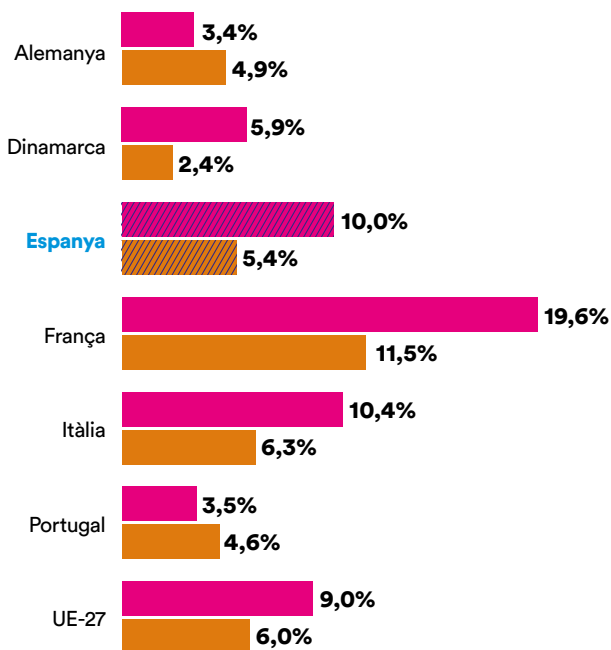
UE-27 (des del 2020), 2015

21,4%

Font: Eurostat, 2021.

12. Feminització de les tasques de cura

Percentatge de persones que tenen cura de manera regular de familiars, veïns o amics malalts o amb discapacitat de més de 75 anys, per sexe, 2016

■ Dones ■ Homes

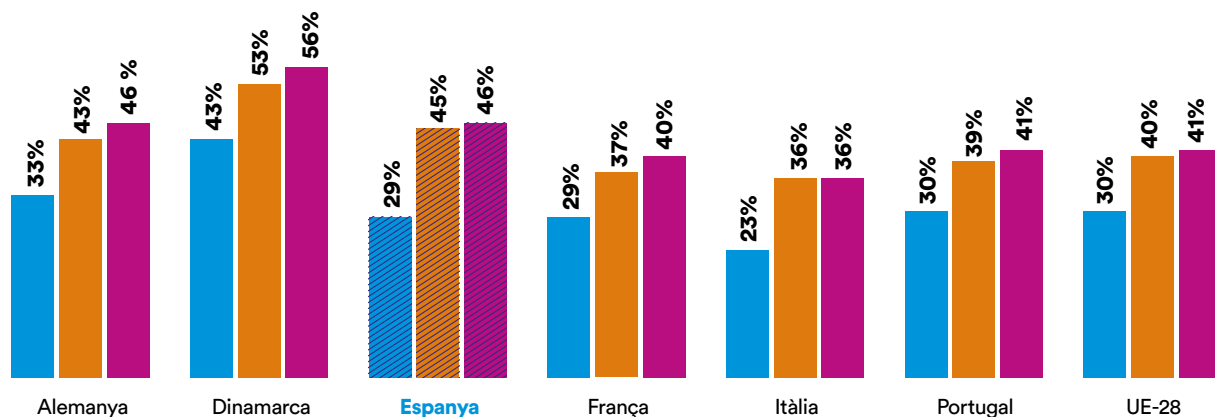
Font: Enquesta europea sobre la qualitat de vida, 2016.

13. Percentatge de persones que se situen per damunt dels seus pares o avis en l'escala social

En percentatge, 2017

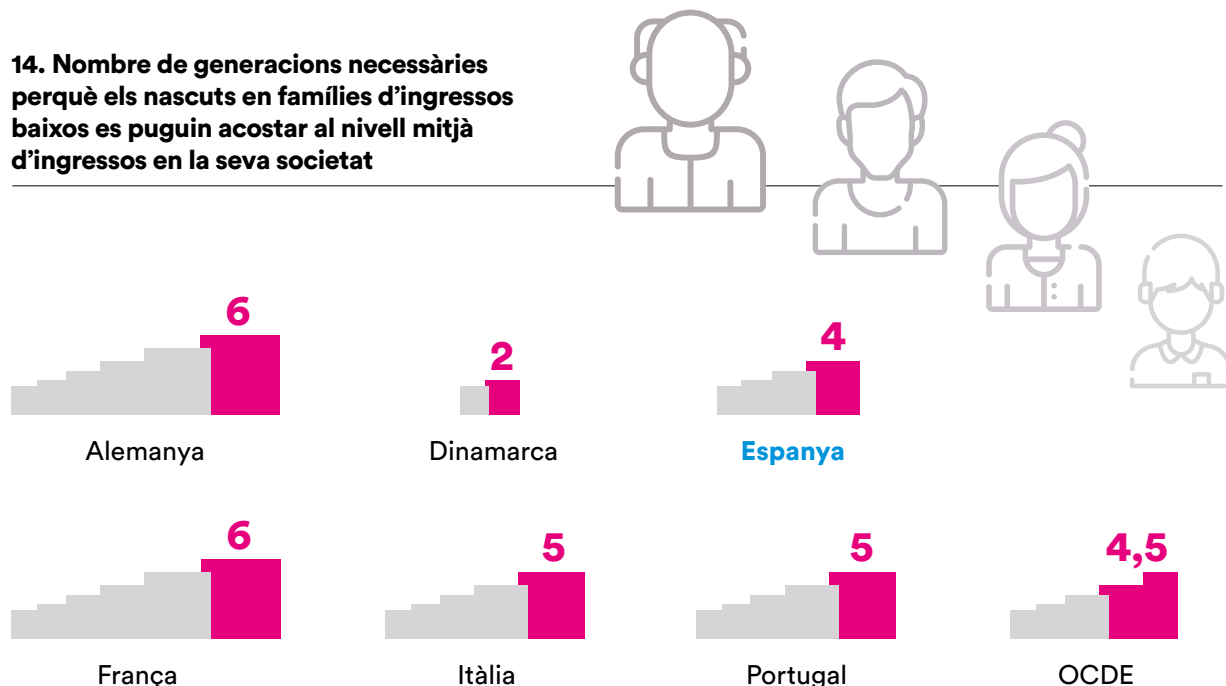
▲
El 2017 el 29% dels espanyols es van situar per damunt dels seus pares en l'escala social; en relació amb els avis paterns i materns, els valors van ser del 45% i el 46%, respectivament

Se situen en l'escala social per damunt de:

- Pares
- Avis paterns
- Avis materns

Font: Eurobaròmetre especial 471. *L'equitat, la desigualtat i la mobilitat intergeneracional*, 2018.

14. Nombre de generacions necessàries perquè els nascuts en famílies d'ingressos baixos es puguin acostar al nivell mitjà d'ingressos en la seva societat

Font: OCDE, 2018.

A

Sumari

18 L'equitat entre generacions com a garantia del benestar social

Gemma Abio (Universitat de Barcelona, UB); **Concepció Patxot** (UB);
Elisenda Rentería (Centre d'Estudis Demogràfics, Universitat Autònoma de
Barcelona, UAB); **Meritxell Solé** (UB) i **Guadalupe Souto** (UAB)

25 Per què les dones no aconsegueixen tenir el nombre de fills que diuen que volen?

Alícia Adserà (Universitat de Princeton) i **Mariona Lozano**
(Centre d'Estudis Demogràfics, Universitat Autònoma de Barcelona)

L'equitat entre generacions com a garantia del benestar social

**Les transferències de recursos entre generacions
fan possible satisfer les necessitats de les persones
al llarg del seu cicle vital**

Gemma Abio (Universitat de Barcelona, UB); **Concepció Patxot** (UB); **Elisenda Rentería**
(Centre d'Estudis Demogràfics, Universitat Autònoma de Barcelona, UAB); **Meritxell Solé** (UB)
i **Guadalupe Souto** (UAB)

Les persones consumeixen, produeixen, estalvien i comparteixen recursos durant tota la vida, i porten a terme activitats que varien de manera significativa segons en quin moment del cicle vital es troben. A la infantesa i a l'etapa de la vellesa, les necessitats de consum de les persones superen les que es podrien cobrir amb qualsevol mena d'activitat econòmica, mentre que només es produeixen recursos durant l'edat activa. Per satisfer les necessitats i garantir el benestar de tota la població, és clau que hi hagi transferències de recursos entre generacions. Amb aquesta finalitat, les societats organitzen les transferències de recursos intergeneracionals a partir de les famílies i del sector públic.

Paraules clau: **cicle vital, benestar social, transferències**

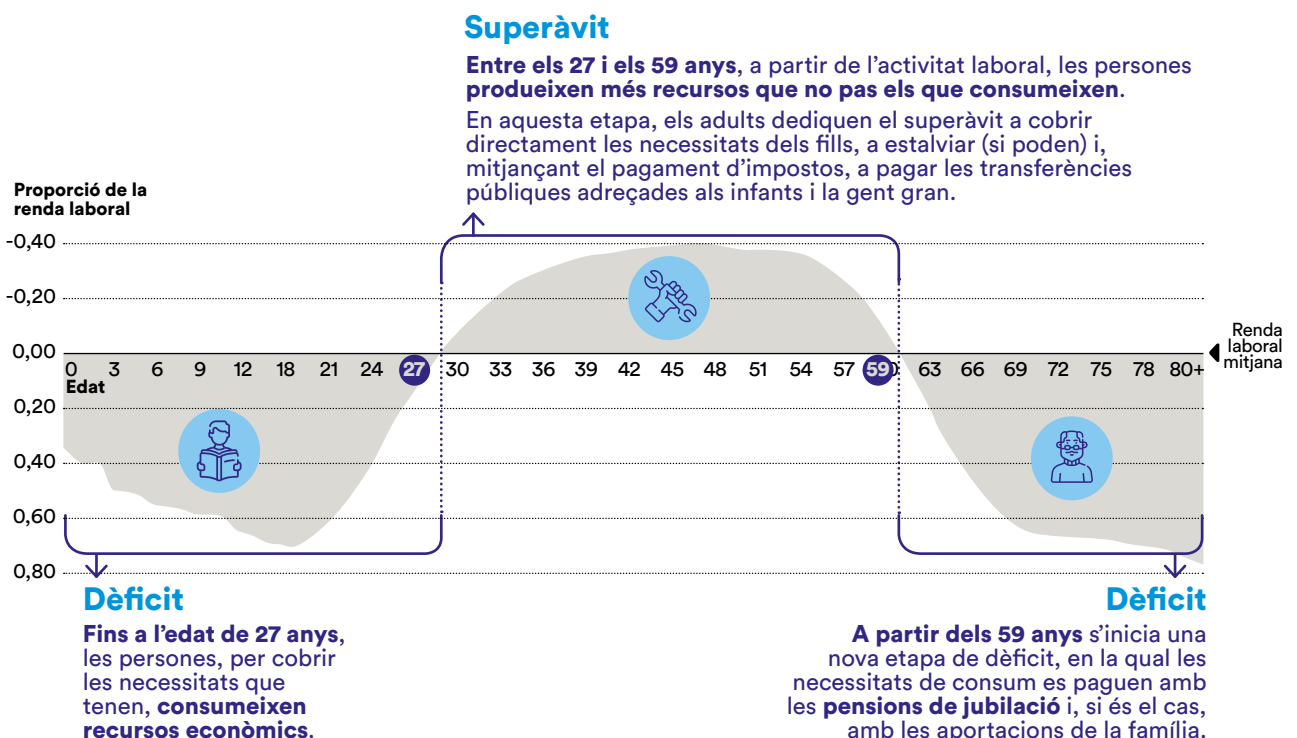

Durant tota la vida, les persones consumeixen, produeixen, estalvien i comparteixen recursos, i les activitats que porten a terme varien de manera significativa segons el quin moment del cicle vital es troben. A la infantesa, les necessitats prevalen sobre qualsevol altra activitat econòmica i els infants, sobretot, reben recursos d'altres generacions (a través de la cura que reben de les famílies o bé mitjançant transferències públiques, com en els àmbits de l'educació o la salut). Quan assoleixen la vida adulta, s'incorporen al mercat laboral, i en aquesta etapa és quan la població, a banda de consumir, també obté rendes del treball, té la capacitat de transferir recursos a altres persones (sobretot els fills o la gent gran dependent) i d'estalviar. Finalment, quan les persones grans es retiren del mercat laboral, la seva renda laboral principal desapareix i passen a satisfer el consum i les necessitats amb una altra mena de recursos, com poden ser els estalvis o les transferències que provenen de les seves famílies o del sector públic.

Aquest procés implica la necessitat d'un sistema de transferències entre les diferents generacions. L'economia intergeneracional permet comprendre de quina manera organitzen aquestes transferències econòmiques les societats i com poden afectar aquesta organització determinats canvis econòmics, socials i demogràfics. Quan estan a l'edat activa, les persones generen superàvit en la producció de recursos econòmics, mentre que, a la infantesa o a la vellesa, el que preval són les necessitats de consum. En l'economia intergeneracional, s'entén per consum el conjunt de recursos econòmics que calen per cobrir les necessitats pròpies. L'anomenat *dèficit del cicle vital* és la diferència que hi ha a cada edat entre el consum i la renda laboral.

Gràfic 1. El dèficit del cicle vital a Espanya

Renda laboral mitjana - consum = dèficit del cicle vital

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del projecte AGENTA per al 2010.

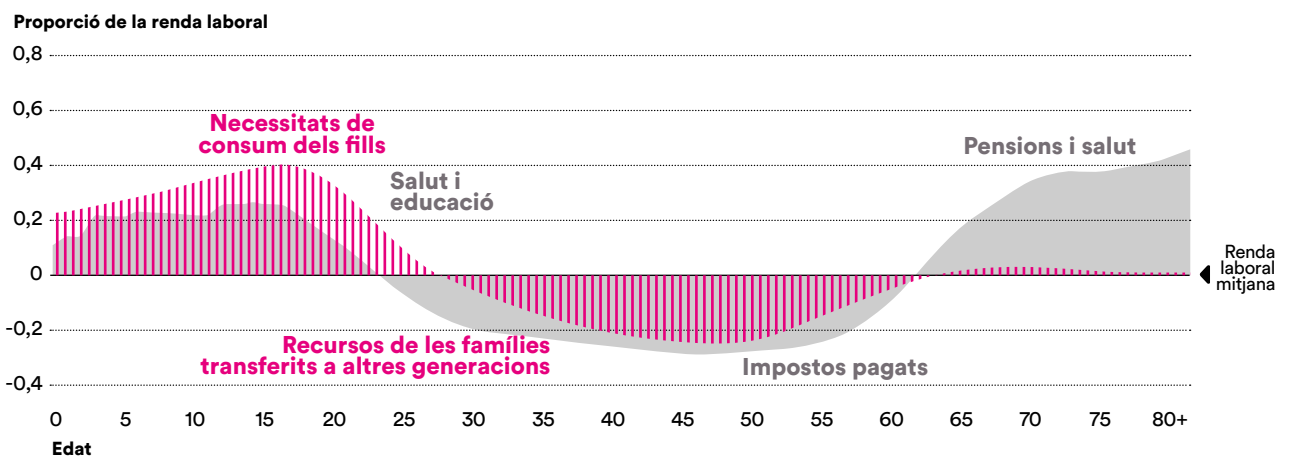
Aquest article s'ha elaborat a partir dels comptes nacionals de transferències, una eina de gran rellevància per a l'anàlisi de l'economia intergeneracional, ja que proporciona perfils del consum i de la renda laboral per edat.

La transferència de recursos entre generacions es duu a terme a través de les famílies i del sector públic

Per finançar el dèficit del cycle vital entre generacions, a banda del recurs al mercat de capitals, hi ha dos mecanismes principals de reassignació de recursos. D'una banda, les aportacions de les famílies: mitjançant el pacte intergeneracional, les persones en edat de treballar es fan càrrec directament de les necessitats de consum dels fills i la gent gran de la família. Les transferències familiars es produeixen, sobretot, de pares (en edat laboral) a fills. D'altra banda, les aportacions del sector públic: l'estat del benestar garanteix uns estàndards de vida mínims a tots els ciutadans mitjançant programes de distribució interpersonal de la renda (de rics a pobres) i de distribució de la renda entre generacions (pensions de jubilació, sanitat i educació). Les transferències públiques s'articulen en bona part com a transferències de les persones en edat activa (que paguen més impostos) cap a les persones no actives (gent gran i infants, sobretot).

El gràfic 2 mostra les estimacions dels dos principals mecanismes de transferència de recursos entre generacions a Espanya. Les transferències públiques presenten el perfil esperat: són positives en les dues etapes de dependència del cycle vital, la infantesa i la vellesa, ja que en aquestes etapes les persones reben transferències del sector

Gràfic 2. La font principal de finançament dels infants són les transferències familiars, i la de la gent gran, les transferències públiques

A Espanya, les necessitats dels infants es financen a través del sector públic (l'educació, per exemple) i, de manera més notable, a través de les famílies. Les necessitats de consum de la gent gran, en canvi, es financen gairebé de manera exclusiva a través del sector públic (amb les pensions i el sistema sanitari)

■ Transferències familiars
■ Transferències públiques

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del projecte AGENTA per al 2010.

públic per cobrir les seves necessitats de consum, sobretot en el cas de la gent gran (pensions i sanitat). En canvi, durant l'etapa central de la vida activa (entre els 27 i els 59 anys), els recursos econòmics que les persones generen són més elevats que no pas els que consumeixen; aquest superàvit serveix per pagar les transferències que reben tant els infants com la gent gran. Les transferències familiars, és a dir, els recursos econòmics que les famílies dediquen directament a garantir les necessitats de consum de les persones dependents, constitueixen la font de finançament principal dels infants (molt per sobre de les transferències públiques). D'altra banda, els adults en edat activa són donants, és a dir, que s'ocupen de les necessitats dels fills amb les seves rendes laborals (valors negatius al gràfic).

Els diferents models d'estat del benestar organitzen de manera diversa les transferències de recursos entre generacions

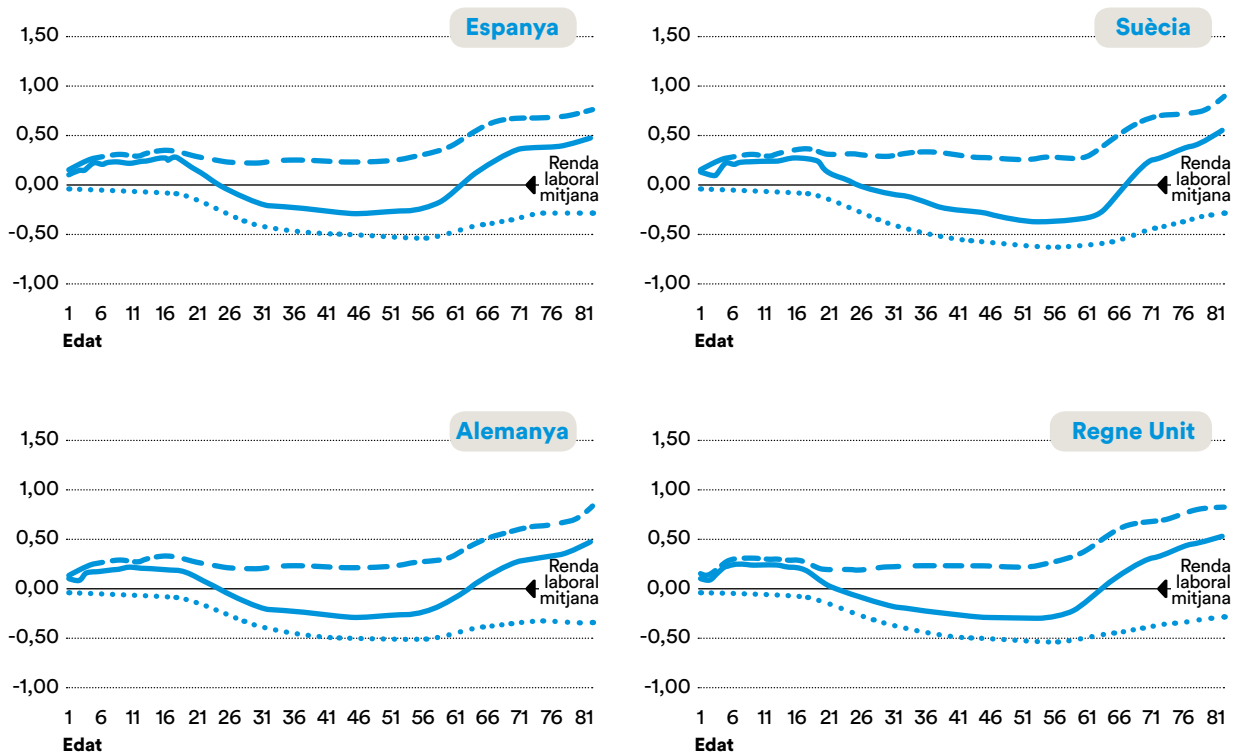
Les transferències públiques de recursos econòmics per finançar el dèficit del cicle vital varien entre els diferents països, segons el grau de desenvolupament de l'estat del benestar. Per analitzar aquesta qüestió, convé fer una distinció entre dos conceptes: les transferències rebudes i les transferències pagades a cada edat. Les transferències rebudes són els recursos públics que s'obtenen per a cobrir les necessitats de consum. Aquestes transferències es poden rebre tant en forma de transferències monetàries, en efectiu (pensions, atur), com en forma de serveis, en espècie (educació, sanitat). Les transferències públiques pagades, en canvi, són les relatives als recursos econòmics aportats per la població per finançar les necessitats de consum d'altres persones (sobretot a través dels impostos).

Les transferències públiques s'articulen en bona part com a transferències de les persones en edat activa (que paguen més impostos) cap a les persones no actives (gent gran i infants, sobretot)

Tal com mostra el gràfic 3, a causa del grau de desenvolupament més elevat de l'estat del benestar a Suècia, les transferències públiques entre generacions que es produeixen en aquest país són més elevades que les de la resta d'estats membres de la UE-25 analitzats. Destaca sobretot el nivell de les transferències públiques rebudes per la gent gran, que arriba a ser gairebé el doble de la renda laboral mitjana dels habitants del país que tenen entre 30 i 49 anys. Això s'explica perquè a Suècia s'han implementat programes d'ajuda a la dependència importants. D'altra banda, les transferències públiques que reben els infants també hi són més elevades que a la resta de països. Per tots aquests motius, els impostos que es paguen a Suècia (les transferències pagades) són més elevats que a altres països com Espanya, que disposen de menys programes de transferències públiques.

Gràfic 3. Els programes de transferències públiques depenen del grau de desenvolupament de l'estat del benestar a cada país

Proporció de la renda laboral

Hi ha una correspondència entre les transferències pagades i les transferències rebudes. És a dir que, als països on les persones paguen més impostos al llarg de la vida laboral (transferències pagades), els infants i la gent gran obtenen més serveis públics i transferències monetàries (transferències rebudes)

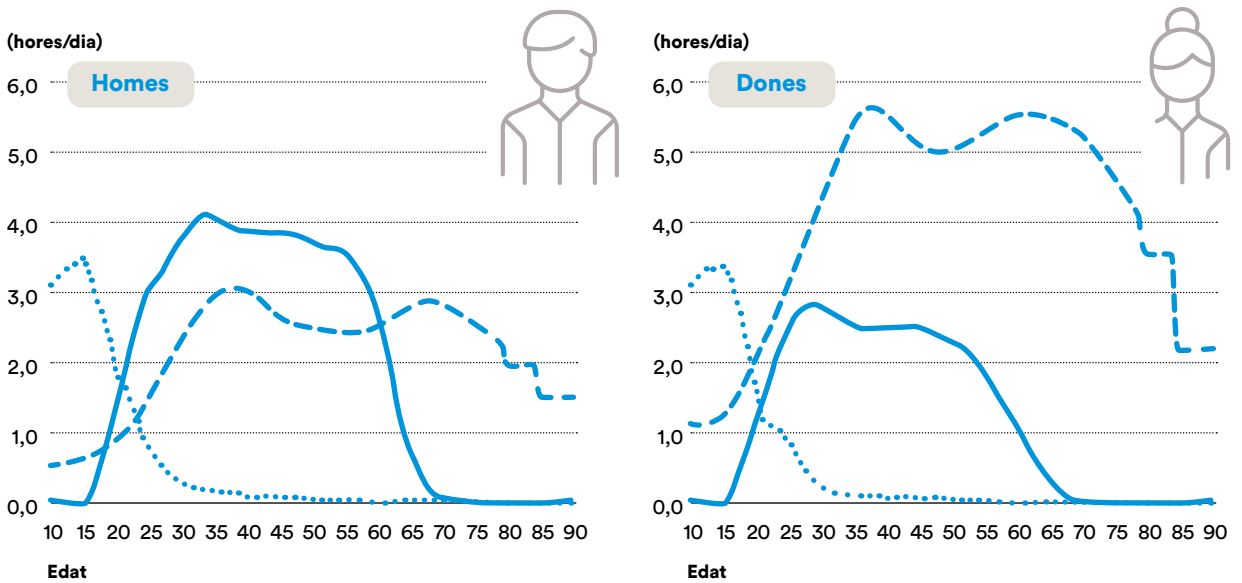
— Transferències públiques
 - - - Transferències rebudes
 . . . Transferències pagades

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del projecte AGENTA per al 2010.

La importància de tenir en compte les activitats de cures i les feines de casa en l'anàlisi de la producció de recursos per satisfer les necessitats dels infants i la gent gran

Per cobrir les necessitats de totes les persones, a més d'haver-hi transferències monetàries i de serveis, cal que hi hagi algú que s'ocupi de les feines de casa i de les activitats de cures. La producció d'aquests recursos no es remunera i no passa per força pel mercat laboral ni per les transferències públiques. És a dir, que no s'atribueix directament cap valor econòmic a aquesta mena de tasques. Amb tot, són imprescindibles per fer front a les necessitats de les persones. D'altra banda, cal remarcar són feines que acostumen a fer més les dones que els homes. Per tot plegat, és fonamental que, per tal d'obtenir un estudi complet de les transferències intergeneracionals i identificar els biaixos de gènere que s'hi produeixen, aquesta mena de feines es tingui en consideració.

Gràfic 4. Temps dedicat al treball remunerat i no remunerat per cobrir les necessitats dels infants i de la gent gran

En observar les dades per edat i sexe sobre el temps dedicat a les activitats de cures i les feines de casa, s'observa que, al llarg de tot el cicle vital, les dones fan més feina no remunerada que els homes

— Producció de mercat
 - - - Producció no remunerada
 ... Educació

Font: reproduït d'Abio et al. (2019)

La producció d'aquesta mena de recursos no remunerats s'estima tenint en compte el temps que es dedica a les activitats de cures i les feines de casa. Les enquestes d'ús del temps són la font d'informació principal sobre aquest aspecte. Espanya disposa de l'Enquesta de l'ús del temps elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística.

Fins a l'edat de 18 a 20 anys, la població jove dedica el temps, sobretot, a l'educació. A partir d'aquesta edat, la seva participació en les activitats productives i en l'obtenció de rendes laborals comença a augmentar. Les dones, ja des de joves, dediquen més hores a la producció domèstica que no pas els homes, que se centren en la producció de mercat o remunerada. La diferència es fa evident sobretot a partir dels 30 anys. Entre els 20 i els 60 anys, els homes dediquen més hores a les activitats remunerades que no pas a les feines de casa. Les dades assenyalen que les dones espanyoles que tenen entre 21 i 65 anys treballen una mitjana d'1,1 hores més al dia que els homes del mateix grup d'edat, i les diferències s'aguditzen amb l'edat (Abio et al., 2019).

Conclusions

A les etapes inicial i final del cicle de vida, les persones no disposen de la capacitat de treballar i generar recursos; depenen dels recursos que tant la família com el sector públic els proporcionen o bé, en el cas de les persones grans, dels estalvis que hagin pogut acumular. La manera com una societat organitza i fa les transferències intergeneracionals condiciona, en molts sentits, el seu benestar global, ja que aquestes transferències ajuden la població a afrontar el futur amb garanties.

Característiques de l'estudi

L'estudi de l'economia intergeneracional permet conèixer i perfilar la manera com s'han d'organitzar les transferències intergeneracionals. L'ús de l'anomenat *dividend demogràfic* (els efectes que té sobre el creixement econòmic el canvi en l'estructura d'edat d'una població) és una de les aplicacions més remarcables d'aquest estudi. Per a les societats actuals, que han de fer front al repte de l'envelliment, conèixer a fons com es produeixen les transferències de recursos entre les persones de diferents edats i saber com han de readaptar-se a aquesta transició demogràfica, esdevé crucial.

Referències

- ABIO, G., C. PATXOT, E. RENTERÍA, M. SOLÉ i G. SOUTO (2019): «Las cuentas nacionales de transferencias: aplicaciones y resultados para España», *Papeles de Economía Española*, 161: 114-242.
- ABIO, G., C. PATXOT, E. RENTERÍA i G. SOUTO (2018): «Intergenerational Transfers in Spain: The Role of Education», *Hacienda Pública Española / Review of Public Economics*, 223: 101-130.
- ISTENIC, T., B. HAMMER, A. LOTRIĆ DOLINAR, J. SAMBT i A. SEME (2016): *European National Transfer Accounts*, <http://www.wittgensteincentre.org/ntadata>.
- LEE, R. i A. MASON (2011): *Population Ageing and the Generational Economy: A Global Perspective*, Cheltenham: Edward Elgar.
- NACIONES UNIDAS (2013): *National Transfer Accounts Manual. Measuring and Analysing the Generational Economy*, Population Division, Department of Economic and Social Affairs, Nova York: United Nations Publications.
- RENERÍA, E., R. SCANDURRA, G. SOUTO i C. PATXOT (2016): «Intergenerational money and time transfers by gender in Spain: Who are the actual dependents?», *Demographic Research*, 34: 689-704.
-